

Uttalanden om rätten till försvarare för en underårig som var misstänkt för ett allvarligt brott m.m.

Beslutet i korthet: En 16-årig pojke påträffades i anslutning till en plats där ett allvarligt brott, grov våldtäkt mot barn, uppgavs ha begåtts. Han misstänktes till en början inte för brottet, men medtogs från platsen för att höras. Eftersom det fanns förutsättningar att med tvång föra pojken till polisstationen för förhör finner jag inte skäl att kritisera beslutet om medtagande även om jag för egen del anser att det i stället borde ha fattats ett beslut om hämtning.

Efter förhöret gjorde åklagaren bedömningen att 16-åringen var skäligen misstänkt för brottet och gav direktiv om att han skulle höras på nytt. Trots att åklagarens avsikt var att pojken vid det andra förhöret endast skulle delges misstanke om brottet samt höras om sin inställning till detta och till frågan om försvarare hölls under kvällstid ett tämligen långt och utförligt förhör utan försvarare. Jag erinrar i beslutet om att åklagaren måste vinnlägga sig om att vara tydlig då direktiv ges, t.ex. i fråga om behovet av offentlig försvarare. Eftersom så inte skedde i detta fall anser jag att förhørsledaren, när hon stod i begrepp att inleda ett mer ingående förhör, på eget initiativ borde ha rådgjort med åklagaren om den misstänktes behov av försvarare. Enligt min mening borde, med hänsyn till att utredningen gällde ett så allvarligt brott, ett utförligt förhör inte ha hållits med 16-åringen utan att en offentlig försvarare var närvarande vid förhöret.

Jag pekar slutligen på problemet att det inte är möjligt att förordna offentliga försvarare annat än under tingsrätternas expeditionstider och överlämnar därför en kopia av detta beslut till Justitiedepartementet för att hos regeringen väcka frågan om att låta utreda hur en misstänkts rätt till offentlig försvarare vid inledande polisförhör ska kunna säkerställas.

Anmälan

AA framförde i en anmälan klagomål mot bl.a. Polismyndigheten i Skåne och Åklagarmyndigheten, Malmö åklagarkammare. Han begärde att JO skulle granska polis och åklagares agerande i samband med att hans 16-årige bror, BB, misstänktes för grov våldtäkt av barn m.m.

AA uppgav i anmälan bl.a. följande.

Hans bror befann sig den 25 september 2008 omkring kl. 16.30 ensam hemma i familjens lägenhet. När BB skulle gå ut möttes han av ett antal polismän som stod utanför dörren. Polismännen ville tala med honom och några av dem började fotografera och undersöka lägenheten. BB fick inte veta varför de handlade på

detta sätt. När polismännen skulle ta med BB från platsen bad han att få kontakta sin familj, men han nekades detta. Först vid 18-tiden kontaktades BB:s anhöriga.

AA var med då BB förhördes på kvällen. Han upplevde dock att både han och hans bror blev lurade av förhørsledaren. Denne antydde nämligen först att BB kunde bli släppt om han gick med på att bli förhörd utan offentlig försvarare men att han annars skulle få stanna kvar över natten till dess att en advokat kunde förordnas. BB gick därför med på att förhöret hölls i förhoppningen om att han skulle bli frigiven efter förhöret men i stället anhölls han.

Utredning

Handlingar hämtades in från polismyndigheten och från Malmö åklagarkammare, varvid bl.a. följande kom fram.

Den 25 september 2008 omkring kl. 14 beordrades en polispatrull till en adress i Malmö med anledning av att en sexårig flicka påstods ha blivit inlockad i en lägenhet och där utsatt för sexuella övergrepp. När polispatrullen kom till platsen kontaktades vice chefsåklagaren CC, som kl. 15.20 beslutade om husrannsakan för att genomföra en brottsplatsundersökning och identifiera manspersoner i lägenheten. Innan husrannsakan påbörjades kom en ung man ut från lägenheten. Han var den enda som befann sig i lägenheten och han identifierades som BB, 16 år. Polisinspektören DD beslutade kl. 17.00 att BB skulle medtas till polisstationen för förhör.

BB medtogs för att höras som ”annan”, dvs. inte som misstänkt. Förhørsledaren, polisinspektören EE, kontaktade före förhöret AA. Han underrättades om att BB var hos polisen och att denne skulle förhöras. Enligt en anteckning i förhørsprotokollet skulle AA underrätta modern att BB var hos polisen eftersom hon inte pratade svenska. Förhöret pågick mellan kl. 18.16 och 19.05.

Kammaråklagaren FF beslutade därefter att BB var skäligen misstänkt för brottet. EE höll sedan ett nytt förhör med BB, som påbörjades kl. 22. Vid detta förhör var AA närvarande. BB delgavs misstanke om grov våldtäkt mot barn. Han förnekade brott och synes därefter ha hörts om i huvudsak samma omständigheter som han hördes om vid det tidigare förhöret. BB underrättades om sin rätt till försvarare. Enligt en anteckning i förhørsprotokollet önskade han inte biträde av advokat vid förhöret, men vid en eventuell rättegång. FF beslutade efter förhöret att BB skulle anhållas.

BB häktades, enligt ett beslut av Malmö tingsrätt, den 27 september. Åklagaren hävde häktningsbeslutet den 15 oktober och beslutade att BB omedelbart skulle försättas på fri fot för att omhändertas enligt ett beslut med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Ärendet remitterades till polismyndigheten som anmodades att – efter hörande av de inblandade polismännen – inkomma med upplysningar och yttrande om bl.a. följande.

1. Vilka överväganden som gjordes inför att BB hördes som ”annan” samt om frågan i vilken egenskap han då skulle höras diskuterades med åklagaren inför förhöret.
2. Vilka överväganden som gjordes i anslutning till att BB medtogs till förhör och även senare under kvällen beträffande frågan om försvarare, särskilt mot bakgrund av att BB endast var 16 år och det anmälda brottet var allvarligt, samt om frågan diskuterades med åklagaren.

Polismyndigheten (länspolismästaren GG) kom in med ett remissvar i vilket redovisades upplysningar och yttrande om ärendet. Sammanfattningsvis gjorde myndigheten bedömningen att handläggningen av ärendet i allt väsentligt skett på ett korrekt sätt.

Ärendet remitterades därefter till Åklagarmyndigheten som anmodades att inkomma med upplysningar och yttrande om följande.

1. Vilka kontakter CC hade med polisen med anledning av att en person påträffades i samband med husrannsakan samt vilka överväganden han gjorde och beslut/besked han fattade/gav med anledning av vad som kom fram vid dessa kontakter.
2. Vilka överväganden FF gjorde i frågan om BB:s behov av försvarare i samband med att han gav direktiv om att BB skulle höras som skäligen misstänkt.

Åklagarmyndigheten (vice riksåklagaren HH) kom in med ett remissvar jämte upplysningar från vice chefsåklagaren JJ, CC och FF.

CC upplyste i korthet: Den aktuella eftermiddagen blev han uppringd av polisen. Andrahandsuppgifter om brottet och utpekandet av brottsplatsen innebar att det fanns grund för att inleda förundersökning och företa

husrannsakan, men vid den tidpunkten hade det inte kunnat utredas om någon var skäligen misstänkt för brottet. Hans bedömning ändrades inte av att den person som kom ut från lägenheten kunde beskrivas som ”en pojke”. Däremot gav påträffandet av pojken på den misstänkta brottsplatsen anledning till att hålla förhör med honom. Förhöret borde hållas snarast möjligt men inte på brottsplatsen. Eftersom han ansåg att personen inte var skäligen misstänkt skulle förhöret med honom genomföras som ett förhör med envar enligt 23 kap. 6 § rättegångsbalken med beaktande av reglerna om förhör med barn i förundersökningskungörelsen. Hur förhöret lämpligen borde genomföras diskuterades bl.a. med yttre befälet DD, som var en av de poliser som kontaktade honom i ärendet. Det är i och för sig möjligt att fatta beslut om hämtning till förhör utan föregående kallelse av en person som inte är misstänkt för brott. Hans minnesbild av diskussionen med DD

är dock att den påträffade personen inte vägrade att inställa sig till förhör men att denne ville invänta sina föräldrar. Eftersom lägenheten var bevakad av polis ansåg han inte heller att den påträffade personen kunde undanröja bevis eller på annat sätt försvåra utredningen. Hans uppfattning var att DD hade kontroll över den kommande förhörssituationen. Därefter avslutades deras kontakt.

FF upplyste i korthet: Han kontaktades först efter att *BB* hörts som "annan" och gjorde, sedan han fått förhöret och omständigheterna kring brottet redogjorda för sig, bedömningen att *BB* var skäligen misstänkt för våldtäkt mot barn. Han hade i det läget att besluta om *BB* skulle delges misstanke om brott och anhållas eller om han skulle låta denne gå, med fara att han skulle undanröja bevis eller på annat sätt försvåra sakens utredning. Eftersom misstanken gällde ett så allvarligt brott ansåg han att det senare inte var något alternativ. Han beslutade därför att *BB* skulle delges misstanke om brott. Beslutet att höra honom som misstänkt fattades kl. 20.06 en onsdagskväll. Avsikten var inte att *BB* skulle utsättas för ett nytt ingående förhör, utan att han skulle delges skälig misstanke om brottet samt höras om sin inställning till brottsmisstanken och i frågan om försvarare. Naturligtvis vore det bäst om en 16-årig misstänkt hade en offentlig försvarare vid sin sida men vid denna tidpunkt saknades möjlighet att få en offentlig försvarare förordnad.

JJ anförde följande.

Vice chefsåklagaren CC:s kontakter med polisen

CC har som jouråklagare den 25 september 2008 kl 15.35 i ett ärende om våldtäkt mot barn beslutat om reell husrannsakan för brottsplatsundersökning på den utpekade brottsplatsen. Han har samtidigt beslutat om identifiering av män/pojkar i lägenheten. Genom besluten har ledningen av förundersökningen övertagits av åklagare.

Sedan *BB* anträffats i lägenheten har *CC* beslutat att *BB* skulle förhöras. Vid tidpunkten för beslutet var *BB* ännu inte skäligen misstänkt för gärningen. *BB* skulle således förhöras som envar med stöd av 23 kap 6 § RB. Yttre befäl *DD* och *CC* var ense om att *BB* inte borde höras på brottsplatsen.

Av *CC*:s yttrande framgår att han fick uppfattningen att *BB* var beredd att frivilligt följa med för förhör och att det därför inte fanns anledning till beslut om hämtning till förhör av *BB*. Något annat ska inte ha avhandlats mellan *CC* och *DD* angående användandet av eventuella tvångsmedel mot *BB*.

I Polismyndighetens i Skåne yttranden finns antecknat att *CC* ansåg sig inte kunna fatta något hämtningsbeslut och att *CC* och yttre befäl *DD* istället kommit överens om att *DD* skulle fatta beslut om medtagande till förhör enligt 23 kap 8 § RB.

Det kan konstateras att *CC* och *DD* har olika uppfattning om vad som avhandlats mellan dem. Det går inte idag att avgöra vad som avhandlats, om någon uttryckt sig oklart eller om någon missuppfattat vad som sagts.

Om *CC* haft uppfattningen att *BB* inte varit beredd att frivilligt följa med till förhör hade han varit tvungen att överväga att tillgripa tvångsåtgärder.

Förutsättningarna för hämtning till förhör regleras i 23 kap 7 § RB. Särskilda hänsyn skall därvid tas till den som inte är skäligen misstänkt. I 23 kap 7 § 4 st RB och 6 § förundersökningskungörelsen stadgas att hämtning till förhör av den som inte är skäligen misstänkt bör äga rum endast när det föreligger skäl av särskild vikt för en sådan åtgärd. Vid tidpunkten för *CC*:s beslut fanns det anledning att anta att *BB* eller någon annan ung mansperson hade förövat ett allvarligt sexualbrott i familjens

bostad. Om BB hade kallats till förhör eller om förhöret hade hållits i familjens bostad kunde det ha funnits risk för att BB skulle komma att varna den som förövat gärningen vilket i sin tur kunnat påverkat möjligheterna att undanröja bevisning. Som jag ser det har det alltså funnits förutsättningar för CC att fatta beslut om hämtning till förhör om inte BB varit beredd att frivilligt följa med för förhör.

Med hänsyn till CC:s långa åklagarerfarenhet kan man utgå ifrån att han skulle fattat ett beslut om hämtning om detta hade varit nödvändigt för att förhöret skulle kunna genomföras på den tid och plats han ansett mest lämplig.

Under förutsättning att CC:s redogörelse för det inträffade är riktig har han enligt Malmö åklagarkammare handlagt frågan på ett fullt godtagbart sätt.

Kammaråklagaren FF:s överväganden i frågan om behovet av offentlig försvarare.

Av 24 § LUL framgår att för en misstänkt som inte har fyllt 18 år skall offentlig försvarare förordnas, om det inte är uppenbart att han saknar behov av försvarare. När offentlig försvarare skall förordnas, skall undersökningsledaren göra anmälan om det hos rätten.

Det föreligger en stark presumtion för att försvarare skall förordnas för en underårig misstänkt. Det skall vara uppenbart att sådant behov saknas för att detta skall underlåtas.

Om en misstänkt eller dennes vårdnadshavare begär att en offentlig försvarare skall förordnas skall en framställning, genom förundersökningsledarens försorg, omedelbart översändas till domstol oavsett vilken bedömning i saken som förundersökningsledaren gör. Det är rätten som har att pröva om ett behov av offentlig försvarare föreligger. Även om en misstänkt eller dennes vårdnadshavare uppger att det inte finns behov av en offentlig försvarare eller att det i och för sig finns ett behov men att ett förestående förhör kan genomföras utan försvarare har en förundersökningsledare att på objektiva grunder bedöma om så är fallet. Bedömningen kan således inte enbart överlåtas på den misstänkte eller dennes vårdnadshavare. Vårdnadshavaren kan dock givetvis alltid ha synpunkter på valet av försvarare.

Av utredningen framgår att yttre befäl den 25 september 2008 kl 17.00 beslutade att BB skulle medtas till förhör såsom annan. Efter ett förhör som hållits upplysningsvis med BB beslutade kå FF den 25 september 2008 kl 20.06 att BB skulle delges misstanke om grov våldtäkt mot barn. Före förhöret underrättades BB om rätten att ha biträde av försvarare närvarande under förhöret. BB uppgav att han inte önskade sådant biträde under förhöret. Förhöret avslutades kl 22.57 och FF fattade kl 23.23 beslut att anhålla BB. Framställan om offentlig försvarare skickades till tingsrätten på förmiddagen dagen därefter den 26 september 2008.

För grov våldtäkt mot barn är föreskrivet fängelse i lägst fyra år. När det är fråga om misstanke om ett så allvarligt brott kan det inte anses uppenbart att behov av försvarare saknas. Det bör så långt möjligt eftersträvas att en försvarare förordnas redan vid det inledande förhöret med den misstänkte. Det ankom således på åklagaren, i egenskap av förundersökningsledare, att så fort som möjligt göra anmälan till rätten om förordnande av offentlig försvarare.

I det aktuella fallet uppkom skäligen misstanke den onsdagen 25 september 2008 kl. 20.06. BB hade inget önskemål om offentlig försvarare utan godtog den rätten förordnade. Under kvällstid finns under sådana omständigheter inga möjligheter att få tag på en offentlig försvarare. Intresset av att förhöret genomförs med en offentlig försvarare närvarande måste vägas mot intresset av att förhöret påbörjas inom rimlig tid. Att avvakta med att hålla förhöret till dess att en försvarare förordnats dagen efter var naturligtvis inte möjligt.

För att försvarare skall kunna förordnas under aktuella omständigheter torde krävas att domstolarna inför en försvararberedskap under kvällar och nätter.

Enligt Malmö åklagarkammare har kå FF handlagt frågan på enda tänkbara sätt.

Åklagarmyndigheten hänvisade i sitt remissvar till vad JJ anfört och förklarade sig dela dennes bedömning av det som kommit fram.

JO tog därefter del av Malmö tingsrätts dom den 13 mars 2009 i vilken åtalet mot BB ogillades (B 8042-08). Hovrätten över Skåne och Blekinge fastställde i en dom den 20 maj 2009 tingsrättens domslut (B 638-09).

AA yttrade sig över polismyndighetens och Åklagarmyndighetens remissvar.

I ett beslut den 17 december 2010 anförde *chefsJO Melin* bl.a. följande.

Rättslig reglering

De grundläggande reglerna om förundersökning finns i 23 kap. rättegångsbalken (RB) och i förundersökningskungörelsen (1947:948, FUK). Förundersökning ska inledas så snart det på grund av angivelse eller av annat skäl finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har förövats (23 kap. 1 § RB).

Beslut att inleda en förundersökning fattas av polismyndighet eller åklagaren. När förundersökningen leds av åklagaren, får han vid undersökningens verkställande anlita biträde av polismyndigheten. Han får också uppdra åt polisman att vidta en viss åtgärd som hör till förundersökningen, om det är lämpligt med hänsyn till åtgärdens beskaffenhet (23 kap. 3 § RB).

Av 23 kap. 6 § RB framgår att förhör under en förundersökning får hållas med alla som antas kunna lämna upplysning av betydelse för utredningen. Förhör hålls med stöd av denna bestämmelse oberoende av om förhörspersonen är misstänkt, målsägande, vittne eller annan. Innan ett förhör påbörjas har emellertid var och en rätt att få besked om anledningen till förhöret. Det gäller alla förhör. När misstanken mot en viss person har uppnått sådan styrka att han eller hon är att anse som skäligen misstänkt för brott, tillkommer att denne vid förhöret ska underrättas om misstanken i enlighet med bestämmelsen i 18 §. Enligt 12 § FUK ska den misstänkte då också underrättas om sin rätt att anlita biträde av försvarare under förundersökningen och om att offentlig försvarare under vissa förutsättningar kan förordnas.

Av 23 kap. 7 § RB följer att den som utan giltig orsak underlåter att följa en kallelse att inställa sig till ett förhör får hämtas till förhöret. Hämtning till förhör får ske utan föregående kallelse om undersökningen avser ett brott på vilket fängelse kan följa och det skäligen kan befaras att förhörspersonen inte skulle följa en kallelse eller att han eller hon med anledning av en kallelse skulle genom undanröjande av bevis eller på annat sätt försvåra utredningen. Hämtning till förhör av den som ska höras som vittne eller annars utan att vara misstänkt för brott, bör äga rum endast när det föreligger skäl av särskild vikt för en sådan åtgärd. – Beslut om hämtning fattas normalt av förundersökningsledaren. Vidare föreskrifter om hämtning finns i 6 § FUK.

En person som befinner sig på den plats där ett brott förövas är på tillsägelse av en polisman skyldig att medfölja till ett förhör som hålls omedelbart därefter. Vägrar han utan giltig orsak, får polismannen ta med honom till förhöret. Detta gäller också den som befinner sig inom ett område i anslutning till den plats där ett brott nyligen förövats, om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år (23 kap. 8 § RB). Det är endast polismän som är behöriga att fatta beslut om medtagande till förhör. Bestämmelsen är avsedd att tillämpas i tidsmässig anslutning till brottet och redan någon eller några timmar efter brottet är bestämmelsen normalt inte längre tillämplig (se prop. 1990/91:129 s. 13 och 28).

För en misstänkt som inte fyllt arton år ska offentlig försvarare förordnas, om det inte är uppenbart att han saknar behov av försvarare. När offentlig försvarare ska förordnas, ska undersökningsledaren göra anmälan om det hos

rätten (24 § lagen om unga lagöverträdare, 1964:167, LUL).

Bedömning

Polisens åtgärd att ta med BB till förhör m.m.

Förundersökningen i det aktuella ärendet handlade om grov våldtäkt mot barn, ett allvarligt brott vars straffskala är fängelse i lägst fyra och högst tio år.

Sextonårige BB påträffades i anslutning till den plats där brottet uppgavs ha begåtts och togs därför med från platsen för att höras på polisstationen. Enligt polismyndigheten var det DD som – sedan CC vid telefonkontakt uppgett att han inte ansåg sig kunna fatta ett hämtningsbeslut – beslutade att BB skulle tas med för förhör med stöd av 23 kap. 8 § andra stycket RB.

CC har uppgett att han fått uppfattningen att BB inte vägrade att frivilligt inställa sig till förhöret, men att denne först ville invänta sina föräldrar och att han bl.a. därför inte beslutade om hämtning till förhör. Polismyndigheten har gett en något annan bild av samtalet mellan CC och DD, men det är inte meningsfullt att försöka bringa klarhet i vad som exakt sades dem emellan.

En person som inte vill följa med frivilligt kan – under vissa givna förutsättningar – föras till en förhørslokal för att förhöras med stöd av ett beslut om hämtning till förhör eller ett beslut om medtagande till förhör. Som framgår av redogörelsen för den rättsliga regleringen tillkommer i fråga om hämtning av personer som inte är misstänkta för brott ett krav på att det föreligger skäl av särskild vikt för en sådan åtgärd. Jag gör inte någon annan bedömning än den Åklagarmyndigheten gjort, nämligen att det i och för sig hade funnits möjlighet att vid tillfället besluta om hämtning av BB. Enligt min mening hade detta också varit det mest lämpliga handlings sättet. Även om CC fått intryck av att BB inte motsatte sig att följa med för förhör kan graden av frivillighet i en sådan situation alltid diskuteras – inte minst när det, som i detta fall, rör sig om en ung person.

I den uppkomna situationen, när alltså CC inte beslutade om hämtning, har jag emellertid ingen invändning mot att BB togs med till förhör.

När det sedan gäller frågan om BB skulle höras som annan eller som misstänkt – och då också delges misstanke – noterar jag att polismyndigheten i sitt remissvar angett att det var inre befälet KK som beslutade att BB skulle höras som annan. Jag vill med anledning av detta anmärka att det självfallet är förundersökningsledarens sak att besluta i vilken egenskap en person ska höras. För det fall det rådde oklarhet om detta inför förhöret borde således EE ha tagit kontakt med åklagaren för ett klagörande i saken. Jag noterar emellertid att CC upplyst att även hans uppfattning var att BB skulle höras som annan.

Frågan om offentlig försvarare

Av 24 § LUL framgår att för en misstänkt som inte har fyllt 18 år ska offentlig försvarare förordnas, om det inte är uppenbart att han saknar behov av försvarare. När offentlig försvarare ska förordnas ska förundersökningsledaren göra anmälan om det hos rätten.

BB delgavs misstanke om grov våldtäkt av barn den 25 september 2008 kl. 22.10. Enligt vad som framkommit i utredningen uppgav BB att han inte önskade försvarare vid förhöret men vid en eventuell rättegång.

Även om en misstänkt eller dennes vårdnadshavare uppger att ett förhör kan genomföras utan försvarare har en förundersökningsledare att på objektiva grunder bedöma om så är fallet. Bedömningen kan således inte enbart överlätas på den misstänkte eller dennes vårdnadshavare, särskilt inte i ett fall som detta då utredningen gällde ett mycket allvarligt brott. Jag har tidigare uttalat att i de fall den misstänkte är under arton år och är misstänkt för ett allvarligare brott bör det så långt möjligt eftersträvas att en försvarare förordnas redan vid det inledande förhöret med den misstänkte (se JO 2008/09 s. 92).

Europadomstolen har i flera avgöranden haft att pröva frågan om vägran att låta försvarare närvara vid inledande polisförhör står i strid med artikel 6.1 och 6.2 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, förkortad EMRK. I en dom som meddelats i tiden efter mitt nyss nämnda avgörande har domstolen i en utvidgad sammansättning erinrat om bl.a. innehållet i artikel 37.d i FN:s konvention om barnets rättigheter som föreskriver att ett barn som berövats sin frihet har rätt att snarast få tillgång (*prompt access*) till juridiskt biträde och annan lämplig hjälp. Domstolen erinrar vidare om att rätten till rättsligt biträde (*access to legal advice*) även annars är av stor vikt och av särskild betydelse när det gäller allvarliga anklagelser. Domstolen konstaterar att artikel 6.1 som regel kräver att den misstänkte ges tillgång till en försvarare redan under det första polisförhöret, om det inte kan visas att i ljuset av särskilda omständigheter i det enskilda fallet det fanns tvingande skäl (*compelling reasons*) att begränsa denna den misstänktes rätt. Domstolen uttalar vidare att även om tvingande skäl föreligger får en sådan begränsning – oavsett skälen för den (*whatever its justification*) – inte otillbörligt skada (*unduly prejudice*) den misstänktes rättigheter, samt att en oåterkallelig sådan skada i princip uppstår om den misstänkte utan tillgång till försvarare under förhör gör uttalanden som läggs

till grund för en fällande dom (Europadomstolens dom i målet Salduz ./ Turket, den 27 november 2008). Domstolen har visserligen ansett att en misstänkt givetvis kan avsäga sig rätten att biträdas av en försvarare, förutsatt att det sker uttryckligt och frivilligt. Ett avstående måste emellertid ske på ett otvetydigt sätt (*in an unequivocal manner*) och omgärdas av sådana minimigarantier som svarar mot dess vikt (Yoldas ./ Turket, dom den 23 februari 2010).

Det kan också nämnas att Hovrätten för Västra Sverige i en dom den 16 mars 2010 i mål B 1132-10 har ifrågasatt om ett polisförhör med en underårig som var misstänkt för våldtäkt mot barn genomförts på ett sätt som var förenligt med kraven i EMRK. Förhöret hölls utan att försvarare var närvarande. Inför förhöret upplyste förhørsledaren den misstänkte endast om hans rätt till försvarare men såg inte till att denne också förstod att han inte var tvungen att uttala sig.

BB saknade, som framgått, biträde av offentlig försvarare vid det förhör som på kvällen den 25 september 2008 hölls med honom som skäligen misstänkt för grov våldtäkt mot barn.

Jag vill först framhålla att, när en misstänkt informeras om rätten till rättsligt biträde och om möjligheterna att förordna en offentlig försvarare, denne givetvis inte får ges intryck av att en upplysning om att det kan dröja innan en offentlig försvarare kan inställa sig lämnas för att förmå den misstänkte att avstå från rättsligt biträde. EE har upplyst att hon var noggrann med att inte påverka BB i dennes beslut om närvaro av en försvarare och att hon inte i något avseende sagt att BB skulle frigges efter förhöret om han medgav att förhöret hölls utan försvarare.

När det gäller genomförandet av förhöret med BB, där denne skulle delges misstanke om brott, har FF uppgett att *avsikten* inte var att BB vid tillfället skulle utsättas för ett nytt ingående förhör, utan att denne endast skulle delges skäligen misstanke om brottet samt höras om sin inställning till brottsmisstanken och i frågan om försvarare. Trots detta kom ett förhållandevis långt och utförligt förhör att hållas med BB. Utredningen har inte kunnat klarlägga anledningen till att förhöret inte hölls i enlighet med åklagarens intentioner.

Det är förundersökningsledarens ansvar att göra de överväganden, och ge de direktiv, som krävs med hänsyn till behovet av offentlig försvarare. Det är självfallet angeläget att förundersökningsledaren vinnlägger sig om att vara tydlig när direktiv ges inför ett förestående förhör. Sådana direktiv bör givetvis dokumenteras. Särskilt i ett fall som detta anser jag emellertid förhørsledaren, när hon stod i begrepp att inleda ett mera ingående förhör, på eget initiativ borde ha rådgjort med åklagaren rörande den misstänktes behov av försvarare.

Med hänsyn till att utredningen gällde ett mycket allvarligt brott var det, enligt min mening, fel att hålla ett utförligt förhör med BB utan att en offentlig försvarare var närvarande. I stället borde BB vid det aktuella förhörstillfället, på sätt som FF också uppgett varit avsikten, endast ha delgetts brottsmisstanken samt hörts om sin

inställning till denna och i frågan om försvarare. Ett utförligare förhör skulle sedan ha fått anstå till påföljande dag när en offentlig försvarare kunde närvara.

Jag vill mera allmänt framhålla att när det, som i detta fall, är fråga om misstanke om att en ung person begått ett allvarligt brott, kan det enligt min mening så gott som aldrig anses uppenbart att behov av försvarare saknas.

Som framgått ovan anser jag också att en offentlig försvarare så långt möjligt bör ges möjlighet att vara närvarande redan vid det inledande förhöret med den misstänkte. Jag inser emellertid att det i praktiken ibland kan uppstå problem, bl.a. med hänsyn till att det är tingsrätten som förordnar offentlig försvarare och det dessutom krävs att försvararen tämligen omgående ska kunna inställa sig.

Jag har i flera ärenden under senare år iakttagit de problem som uppstår när en person frihetsberövas under kvälls- och nattetid, dvs. under tid när tingsrätten inte har expeditionstid och en offentlig försvarare således inte kan förordnas. Det är givetvis, å ena sidan, angeläget att ett förhör hålls så snart som möjligt, bl.a. för att den misstänkte inte ska behöva vara frihetsberövad under längre tid än nödvändigt. Mot detta intresse står, å andra sidan, vikten av att förhör med en misstänkt, i synnerhet när utredningen gäller ett allvarligt brott, genomförs med de rättssäkerhetsgarantier som ska omgärda en förhörssituation. Problemet accentueras självfallet när det gäller unga som misstänks för brott, men är ingalunda begränsat till sådana fall.

Det finns i sådana situationer också en tydlig risk för att en misstänkt, i förhoppning om att kanske kunna frigges sedan förhör hållits, väljer att avstå från sin rätt att biträdas av en offentlig försvarare.

Det kan nämnas att det tillägg om rätt till biträde vid förhör som nyligen gjorts i 23 kap. 10 § tredje stycket RB inte på något sätt löser det problem som jag nu har pekat på.

Mot bakgrund av vad som förekommit i detta ärende, liksom med hänsyn till vad jag erfarit i en rad andra ärenden, finns det anledning att överväga att införa en möjlighet att förordna offentlig försvarare även utanför expeditionstid. Jag finner därför skäl att överlämna en kopia av detta beslut till Regeringskansliet (Justitiedepartementet) för att därigenom väcka frågan om att låta utreda hur en misstänkts rätt till biträde av offentlig försvarare vid inledande polisförhör ska kunna säkerställas.